

**United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Hungarian Witnesses Documentation
Project**

Székelyhidi Mihályné Weinberger Ilona

K: Jó napot kívánok.

I: Jó napot kívánok.

K: Legyen szíves elmondani a nevét.

I: Székelyhidi Mihályné Weinberger Ilona vagyok.

K: Melyik évben született?

I: '29. november 2. Halottak napján.

K: Hol- hol született Ica néni?

I: Budapesten állítólag a Baross utcában.

K: Találkoztunk korábban Ica nénivel, akkor sokat beszélgettünk az Ica néni életéről, meg a második világháborús időszakról. Most megint ezekről a kérdésekről beszélgetnénk, és arra kérem, vagy arra kérném Ica nénit, hogy mondja el, mesélje el a gyerekkorát.

I: Jó. Kezdem arról, amióta emlékszek?

K: Amire gondol.

I: Az körülbelül '36-ba történt az, hogy az apám elvitt, hogy elmegyek nyaralni. Aztán kerültem egy faluba, először Szombathelyre vitték azokat a gyerekeket különböző helyekről, ahol begyűjtöttek, ott megfürdettek bennünket. Sok évig nem mentem el azér Szombathelyre, mer mindig eszembe jutott, hogy /tépték a hajamat- ne haragudjatok/ *((nagyon halkan mondja))* Innen szétszítottak bennünket, és én kilenced magammal kerültem ebbe a faluba. És akkor hősök napját ünnepelték és koszorúkat raktak a templomokra, és egyik gyerek hozzám dobta a sáros koszorút és hát sírtam, az az egy ruhám volt rajtam. És kerültem egy családhoz, egy időse néni és egy bácsi. Odakerültem úgy május körül, és novemberbe meghalt a néni tüdőgyulladásba. És a bácsi azt mondta a lányának, hogy ezt a szegény árvát vegyétek oda magatokhoz, mert ugye nem tudták, hogy élnek-e a szüleim, hogy ne kerüljön idegenekhez. És hozzá kerültem, ők fiatalabbak voltak, és volt egy tíz évvel idősebb fia, mint én. És itt éltem egész húsz éves koromig. És hat éves lehettem, és akkor nagyon menő volt a- a vérhas és a torokgyík. Én is abba kerültem, torokgyík, és elvittek Kapuvárra, az körülbelül harminc kilométer, abba a kórházba. Többen meghaltak, én megmaradtam. Visszakerültem, és ott nőttem fel. Hát az első időszak ugye a gyerek minden család, ami nem is a sajátjuké volt, azokat is libára vigyáztak, később nagyobb állatokra vigyáztunk, iskolába jártunk. Első osztályos voltam, és a- ilyen olajos padló volt az iskolába. Mi vittük a fát, hogy télen meleg legyen. És amikor a tanár kiment és a- mindenki ott maradt, egy nagyobb gyereket megbíztak azzal, hogy a gyerekekre vigyázzanak, hogy szót fogadjunk. És nem engedtek ki engem pisilni, mert mindenki ki akart menni, ha a tanár nem volt ott, és én voltam a legkisebb, és nem engedtek. Hát mit csináltam, odapisiltem, és fogták a söprűt nagy ijedelmükbe a nagyok, hogy nehogy a tanár meglássa. Aztán kicsit sokat beszéltem, sokszor kiállítottak a sarokba, akkor csinált olyat, hogy menjek hátra a legutolsó padba, akkor meg nem szólaltam meg, akkor meg kénytelen volt visszaülni, de viszont tanulni nagyon szerettem. És jól tudtam verseket mondani, ha kétszer elénekelt valamit a tanár, én el tudtam énekelni, mármint nagyobb koromba. Úgyhogy nagyon sokat kellett dolgoznunk.

K: Ica néni, egy=egy- vigyázzon a kábelre, mert beleakadt a keze- igen- így-

I: -jó?--hát mondjak egy-két csínytevésemet?

K: Említette, hogy az édesapja elvitte=elvitte Szombathelyre. Miért vitte el Szombathelyre?

I: Azt Pesten adták- én nem tudom, hogy nem-e Pestről, arra nem emlékszem.

K: -miért-

I: -csak az, hogy-

K: -vitte el az édesapja nyaralni, idézőjelben?

I: Hát gondolom nem akarták megmondani, hogy az egy menhelynek számít. És ezt annyira úgy kezelte maga az állam is, hogy olyan ruhákat- anyagból olyan ruhákat adtak, amit üzletbe nem lehetett megvenni, minden fekete gombbal, fekete cérnával volt megvarrva, egy pár cipőt kaptunk, egy nyárit, egy téli ruhát, két pár harisnyát, egy pár cipőt, egy kendőt. Az iskolaszert, azt a másik faluba, ebbe a Beledbe osztották, ott volt egy nő, aki ezeket a gyerekeket minden évbe egyszer odahívta, és hát megkaptuk a ruhánkat, ekkora bélyeg volt benne, hogy hány évesnek való, de hát sokkal nagyobb volt, mint amekkorák voltunk. Csak a pántja volt például a kombinénak nevezett anyagba, amit később a nevelőanyám megtoldotta és ő is föl tudta venni.

K: Meséljen az édesapjáról.

I: Hát kaptam tőle egy fényképet utólag, amikor eljött. Én arra emlékszem, hogy=hogy pék volt, és ugye elváltak az anyámtól, arra nem is emlékeztem, hogy hogy nézett ki. És nagyon közel laktak pedig egymáshoz, de az apámnak tudtam, hogy la- hogy Lujza utcában laktunk. És írtak neki, azt is, hogy elvitték a kórházba, azt írták neki, hogyha jöjjön el, mert ha még életbe akarja látni a gyerekét, jöjjön el, erre azt írta, hogy vigyenek kórházba, ha meghalok, arról se tehet. Nem jött el. Akkor írtam neki levelet, később, amire a mostohám válaszolt, mert az apám azt írta, hogy azt álmodta, hogy magyar ruhát vett nekem, meg fehér cipőt és majd el fogja küldeni. És én azt írtam, hogy ne olyan ruhát vegyen nekem, hanem olyat, amibe kimehetek az utcára, mert csak egyet kapok. Erre már a mostohám válaszolt, hogy én ne kéregessem semmit, mert az apádat /elvitték/ ((halkan)). Ennyit tudtam.

K: Mit jelent az, hogy elvitték?

I: Hát, mint zsidót elvitték. Én akkor tudtam meg, hogy zsidó az apám.

K: Hova vitték, azt lehet tudni?

I: Azt nem tudom. Mindaddig nem tudtam róla, míg a háborúnak vége nem lett és eljött--hogyan menjek haza. De azokat szoktam meg, és akármilyen rossz volt, azt mondtam, hogy a mostohám azt mondta, hogy vagy a kölökkal, vagy ő, én oda nem megyek. És ezér ott maradtam még. De így levéllel talál- kapcsolatba maradtunk.

K: Hogy bántak Önnel a mostohája- a szülei?

I: Hát, nem a legjobban, nem éreztem azt, amit én, mint anya meg tudtam érezni, hogy milyen érzés anyának lenni. Soha meg nem simogattak, szóval annyira csak a munka, ők is szegények voltak, nem vitás. Úgyhogy már 12 évesen aratni vittek, a rozs magasabb volt, mint én, és a kenyeret úgy dagasztottam, hogy kisszékre álltam, mert nem értem el a teknőt. És mondták, hogy akkor lesz jó, ha a mestergerenda izzad. Hát azt már tudtam, hogy nem, de még oda is felnéztem, mer a nevelőanyám nagyon sokat volt beteg és szinte az ágya mellett tanultam meg főzni. És sok állatot tartottak, disznókat, aprójószágot, kecskét, úgyhogy. Volt egy kékfestő kötényem, azt otthon használtam, előtte, mikor elmentünk iskolába, még le kellett söpörni ezt, meg etetni az állatokat, minden, és aztán mehettem az iskolába. És aztán ha elmentem a boltba, akkor kaptam egy olyan török mintájú kendőt, az volt az ünnepi köt- nem kendőt, hanem kötényt, az volt az ünnepi, de ugyanúgy mezítláb mentem, és mai napig is imádok mezítláb lenni, otthon is. Sokszor elfelejtem, hogy az erkély nagyon forró, odasül a lábam, ha kimegyek. Mai napig is szeretek. És megtanultam kötni, horgolni, voltak angóra nyulaink, megtéptük, megfontuk rokkával, megkötöttem magamnak zoknit, kesztyűt, ilyen mindent megtanultam náluk. És például, mikor a kukorica már ugye megérett, hazavittük, és estéként kinyitották a kályhaajtót, má' sporheltajtót, bocsánat, és annak a világosságánál morzsoltuk a kukoricát, mert a petróleum drága. Sok sült krumpli volt, igaz, hogy volt benne libamáj is néha, mert tömtünk. Hát mint nagyobb lány én is tömtem, és már megtanultam, hogy ha rossz helyre megy a kukorica, horgolótűvel kell kivenni, úgyhogy a faluba én voltam, aki- mondták, hogy gyere, mer még nem szeretnénk levágni, még nem elég kövér, úgyhogy- hát. Akkor jött egy hölgy, az pedig kukoricacsuhéból csinált- megtanultunk lábtörölőt, üveget befonni, táskákat csináltunk, az volt az iskolaszatyrom is, ebből a kukoricacsuhéból, amit ők tejér, meg

krumpliér, ilyenért eladták. Az én ruhatáram az ő fiának a katonaládájába volt, annyi ruhám volt, úgyhogy oda belefért.

K: Édesanyjáról tud valamit?

I: Hát akkor még nem tudtam. Csak annyit, hogy elváltak. Most már később Pesten megtudtam, mikor fölkerültem, találkoztam az apámmal, és elvitt a Kálvária téren lakott. Őt Sandli Paulának hívták, Verbo, Nyitra megyéből nem tudom, hogy került Budapestre, de hát itt házasodhattak gondolom.

K: Találkozott vele később?

I: Akkor aztán megmutatta az anyámat, de hát akkor már elmúltam húsz éves.

K: Édesanyja is zsidó származású?

I: Nem hiszem, mivel ebből a me- nem tudjuk, legalább is nem tudom, sose kérdeztem meg. Ő se beszélt róla.

K: Édesanyja miért nem- miért mondott le Önről, az kiderült?

I: Hát gondolom, ha neki ítélték az apámnak a törvényt, akkor gondolom valami nem stimmelhetett vele, amit ugye hát nem tudhattam meg. De most a vőm kiderítette, hogy újra férjhez ment, mer most ilyen családfát akar csinálni nekem a születésnapomra. Úgyhogy ez van.

K: A második világháborús időszakban- tehát akkor, amikor megkapta azt a bizonyos levelet a- a mostoha- vagy hát ugye a-

I: -igen, először is a- ugye levelet az a nő írta, hogy ne kérjek. Először gondolom az apám írta azt a levelet, amibe ígérte, hogy mit küld, de már a másikat azt a- gondolom a nő írta, mer azt mondta, hogy elvitték, hogy tudd meg, az apád zsidó. De soha senki nem törődött vele, csak a- ezekben a menhelyi dolgokba, öltözkébe voltunk, tehát mindenki tudta, hogy ez nem helyi. Például volt a búcsú, minden szeptember első vasárnapján. Engem sose kért föl a falubeli fiú senki, de ha másik faluból föl kért egy fiú, azt megverték biciklipumpával. ((nevet))

K: Miért?

I: Nem tudom, ez=ez- de ők=ők lenézték a- és annyira, hogy a nevelőanyám fia is, ha kinn volt a kapuba és kimentem, vissza bement, azt mondta, ő menhelyi gyerekkel nem áll egy kapuba. Nem fogadhattam az éjjeli zenét, csak nem tudtam, hogy a nevelőapám mér ennyire harcos érte, de hát később aztán sajnos rájöttem, hogy mi az oka.

K: Hogy?

I: Hát, hogy meglátta bennem a nőt. Ugye én nőttem a- fejlődtem, de hát ez még ugye jóval később. És ezért jöttem el is Pestre. De hogy visszatérjünk az igazira, amit kérdezni akarsz, akkor elmondom. Hogy amiről beszélünk, hogy hogy bántak a zsidókkal. Másik faluba jártunk, minden hónapba egyszer piacra. És akkor láttuk ezeket a dolgokat, hogy vitték őket az iskolába. Ott motozták meg őket, öt kiló csomagot vihettek, hát gondolom amit értékesnek éreztek, és ott elvették tőlük. A- meséltem, hogy a fogorvosnak a lányának az aranyfogait kiverték.

K: Ezt látta Ica néni?

I: Hát mutatták, hogy vérzett a szája, láttuk mint gyerek. Azt később tudtuk meg, hogy mitől- mi történt.

K: Ez hol történt?

I: Ez Beledbe történt, mert ott sokan voltak, több ember volt zsidó. Voltak üzleteik, és hozzánk is onnét járt egy (Apfel) Izsák nevezetű ember, aki szedte össze a tojást, egy lóval járt, ezt meséltem. Hogy megkínáltuk a sült tökkel és mondta, hogy ő nem eheti meg, mert az zsír és ő azt nem eszik, és mondtuk, hogy az cukor, nem hitte el, és aztán azt mondta, jó, megeszem, de akkor az nem az én bűnöm, hanem a tietek.

K: Pillanatra álljunk le. Leálltunk egy pillanatra, és akkor folytatjuk a beszélgetést. Tehát Beledről volt szó. Kiket- kikre emlékszik név szerint beledi zsidók-

I: Ez az egy volt, akit név szerint is, egy Schwartz nevezetű, akinek ilyen bőrkereskedése volt és egyedül a faluba neki volt emeletes háza. És amikor elvitték, a háza előtt megemelte a kalapját, sose jött vissza.

K: Ezt látta?

I: Igen, mert hajtották őket a vasút felé. Ott berakták őket vagonokba, és azt mondták, hogy- hát ott akarták- hát voltak olyanok, akik akartak valamit adni, és hát kiabáltak, hogy nem lehet=nem lehet. És akkor ott-

K: Kik=kik kiabáltak?

I: Hát akik hajtották őket a- az emberek, azok be voltak öltözve valamilyen ruhába, már annyira nem emlékszem, hogy csendőrök lettek volna, vagy katonák, arra nem- nem tudok emlék- nem em=nem emlékszem. Nem akarok olyat mondani, amire nem emlékszem. És akkor állítólag azt mesélték, hogy beraktak két vödört, egyikbe vizet, a másikba egy- valami meszet, és akkor valahol, nem tudom, hol, megtolták őket az állomáson napokig ott hagyták bezárva, és hát bizony többen meghaltak állítólag. És volt a nevelőanyámnak egy testvére, aki Ökörmezőn volt katona, és mesélte még ez háború előtt volt, de már a zsidóüldözések kezdődtek, hogy ottan meghúzkodták őket a hideg- hideg vízbe, a- na, minek- árokba. És akkor kivitték az erdőbe az egyiket és meglőtték és betemették ilyen falevéllal. És kiderült, hogy nem halt meg, hanem másnap bement a faluba, gondolom segítségér és akkor fölismerték és agyonlőtték. Ezt mesélte ottan.

K: Ez hol volt?

I: Ökörmezőn. Az fölött volt valahol a határnál, valamelyik határnál. Ott volt katona.

K: Munkaszolgálatosok- zsidó munkaszolgálatosokkal kapcsolatban mesélte ezt a-?

I: Én azt akkor ugye még nem tudtuk ezeket a dolgokat, akkor még nagyon az elején volt ez a dolog. Csak mesélte, mikor szabadságot kapott.

K: Beleden hány zsidó család élt körülbelül?

I: Hát, azt nem tudnám megmondani. Legtöbbje valamilyen kereskedők voltak főleg. És amikor egy visszajött a- ugye voltak hagyva a kezén, meg a lábán is, és annak volt, aki elrakta, amit tudott és azt vissza is adta állítólag. És akkor azt mondta, hogy szüljétek, ne hagyjatok minket, hogy kivesszünk a- a maga a zsidóság, az ifjúk, akik valakik még visszajöttek, hogy legyen gyerekük. Ezt én csak hallottam, mesélték, hogy arra buzdította, hogy ne hagyják elveszni őket.

K: Emlékszik, hogy ki jött vissza, hogy hogy hív- mi volt a neve? aki visszajött

I: Azt nem tudom=azt nem tudom.

K: Ottmaradt Beleden?

I: Beledbe, igen-

K: -Beledbe-

I: Azok ilyen edény, meg ilyen háztartási- ilyen dolgokkal- üzlete volt.

K: Még egyszer visszatérve arra, hogy elvitték őket. Hogy-hogy akkor ott Beledben voltak Ica néniék?

I: Mert ott volt a vásár. Minden hónapba egyszer volt vásár. És az én nevelőszüleim elvitték a csirkét, a libát eladni, mert ugye nyáron nem volt disznóhús. És akkor ott vettek szalonnát, megfőzték fokhagymával, paprikázták, beengedték a kútba megfagyni, és így, mert ugye pénzük nem igazán volt. Csak abból éltek, amit megtermeltek. Rengeteget dolgoztak, vállaltak aratást, kapálást, mindenfélét. Így tudtak megélni. Rengeteg- a kukoricába minden második sorba babot vetettek, a másikba tököt és nagyon messziről hordtuk haza, és otthon (hüvelyeztük) meg minden és én úgy utáltam a babot, mondtam, hogy /rohadna ki a gyökere/ ((nevet)) és nem gondoltam, hogy egyszer ilyen drágán fogunk venni babot. Úgyhogy most, hogy volt ez az ünnepség, a sóletba bizony nem találtunk nagyon babot.

K: Tehát vásárban voltak ott és akkor mit lát- hogy=hogy tudták meg azt, hogy mi történik éppen a zsidókkal?

I: Hát azért az nagy port verhetett föl a mai eszemmel, csak hát én mint gyerek ugye ezt=ezt nem tudtam felfogni. De érdekes volt az, hogy aztán később a faluba ilyen nyilas izét alakítottak, és egy padba ültem egy kislánnyal, akiknek a nővére a nyilas pártba volt. És hát én is szerettem volna, énnekem nem volt fogalmam, hogy mi az, de a nevelőanyám azt mondta, ha azt meg merem tenni, akkor agyonüt. ((nevet)) Úgyhogy én nem mehettem oda, úgyhogy fogalmam sem volt, hogy mit csináltak- zsebkendő kellen-

K: Akkor folytatjuk a beszélgetést, leálltunk egy pillanatra, most folytatjuk. Tehát ott voltak a vásárban, és akkor híre ment annak, hogy elviszik a zsidókat, ezt jól értem?

I: Gondolom.

K: És akkor mentek valahova?

I: Hát csodáltuk, hogy mi történik, gondolom én, mer hát még azért elég gyerek voltam ahhoz, hogy-

K: Hova- hova mentek, hol látták, hogy mindez történik?

I: Az iskolánál kezdődött, az a falu elején volt. Azt azért emlékem nagyon, mert ott konfirmálkodtam 12 éves koromban és sokáig, évekig küldték nekem Pestre, hogy emlékeznek, és akkor utazzak le, de hát én már egy gyerekkel ültem egy padba, már az se élt, úgyhogy én nem- inkább leküldtem pénzt, hogy vegyenek virágot, vagy gyertyát.

K: Hogy kik küldtek=kik küldtek?

I: A- evangélikusok. Ott konfirmálkodtam Beledbe.

K: -és mire-

I: -az 12 éves korba volt, akkor kaptam egy fehér ruhát, meg egy szál gyertyát vettek nekem.

K: De Pesten milyen- kik küldtek Önnek mit, hogy mire kellett-?

I: Nem Pesten, hanem onnand Beledből küldték, a pap küldte nekem a meghívót, hogy menjek le, mer már nem tudom, hány éves évforduló volt a konfirmációnak. De aztán nem utaztam le, mert hát senkit nem ismertem volna meg, mer én a másik faluban éltem, csak annyit voltam Beledbe, hogy a konfirmáció ott volt.

K: Szóval elmentek oda az iskolához, és akkor mit=mit láttak?

I: Hát ott láttuk, onnand indultak, mert oda hajtották őket. Ez az nekünk ugye emlékeztünk arra, hogy ott volt, ti. abba az időben az evangélikus templom nem épülhetett dombra, vagy külön, hanem csak a házsorba ép- építhették. És amellet volt az iskola. Úgyhogy így tudtuk meg, hogy mi történt.

K: És akkor hány zsidó volt ott, arra emlékszik körülbelül?

I: Nekem soknak tűnt=nekem soknak tűnt.

K: Fölsímt onnan valakit?

I: Nem ismertem annyira ezt az egy ember nagyon, mer ez évekig járt hozzánk, de én a sorba ötöt talán nem is láttam, nem emlékszem rá, hogy láttam. Csak tudom, hogy sok gyerek volt, és mondták neki, hogy miért kell magának annyi gyerek, azt mondta, ha isten füvet ad, akkor bárányt is kell tartani. Így beszélte a gyerekeit, hogy neki azok a bárányok.

K: És akkor ők is ott voltak ezek szerint.

I: Gondolom=gondolom. Csak azt tudtuk, hogy nem jött vissza senki közülük.

K: És akkor ott álltak az iskola udvarán, vagy iskola előtt?

I: Iskola előtt.

K: És onnét vitték el hova őket?

I: A vasútra, ahol bevagonírozták őket.

K: És mivel, gyalog mentek?

I: Gyalog mentek. És mi is mentünk utánuk, mer hát nem tudtuk, hogy mi van=nem tudtuk. Szóval annyira nem volt újság, egyetlen- meg a Magyar Furát, és csak azt is a gazdagabb vette meg. Most éppen azon (göncöltem) egyik nap bent a izébe, a klubba, hogy nagyon szép hímezett papírtartó volt a vécébe, de újságpapírunk nem igazán volt, hogy mivel-

((nevet))mikor nem volt vécépapír, hogy miért kellett a hímezett hogy hívják- mer annyira nem volt papír.

K: Szóval lekísérték a- lekísérték az állomásra-

I: -állomásig-

K: -és mit szóltak a helyiek, hogy viszik a zsidókat?

I: Hát gondolom, hogy nem örültek neki, mert általában ahogy én amennyit ugye ismertem belőle, például olyan volt, hogy ez a- Apfel Izsák, hogyha eltörött egy tojás, azt mondta, hogy egye meg, (Teke) néni. Amikor ő már meghalt és elmentek, akkor viszont aki ugyanúgy szedte, megfizette, vagy nem számolta be. Szóval ez volt nekem a két különbség az ember között, akkor gyerekfejjel.

K: Hogy aki- tehát begyűjtötte a tojást, de eltört-

I: -akkor azt mondta, hogy tessék megsütni, Teke néni, ez pedig levonta, vagy megfizettette, hogy annyival kevesebbet adott érte a tojásér. És ezt az embert úgy ismerte meg az én nevelőanyám, hogy a vonaton utazott, és valami jegy-dologgal, vagy mivel volt problémája és nem volt nála pénz, és azt mondta neki, hogy ő kifizeti. Ismerem magát, aszondja, majd meg fogja adni, és így alakult ki ez a tojásvevés például, szóval ilyen dolgok.

K: Az Appel Izsák fizette ki a nevelőanyjának a vonatjegyét.

I: Persze.

K: A- a fegyveresek, akik kísérték a zsidókat az állomásra, hogyan viselkedtek?

I: Hát hangosan=hangosan.

K: Mit mondtak?

I: Hát azt úgy szó szerint nem tudnám megmondani, de ((köhint)) nekünk az- hát még annyira gyerek is voltam hozzá, hogy nem tudtuk, hogy mért. Hát úgy felnőttektől hallottuk, hogy ugye mik történnek, de gondolom, hogy hogy ahogy már később ugye én is olvasottabb lettem, meg hallottam sok mindent, hogy mit élhettek át.

K: Nem emlékszik arra, hogy-

I: -és arra gondoltam, ha én is Pesten maradok, az apám nem ad be, lehet, hogy én se élnék, erre gondoltam én is.

K: Akkor ott gondolt erre?

I: Nem akkor, már később, későbbiek folyamán gondoltam rá.

K: Valami- valamit fel tud idézni, hogy hogyan viselkedtek ott azok a fegyveresek, akik kísérték a zsidókat?

I: Hát csak annyit tudtam, hogy kiabáltak, mert hát gondolom- ti. voltak, akik ugye akartak adni nekik valamit, és hát azokra is rákiabáltak, hogy ha oda akar menni, akkor menjen oda, aztán menjen velük. Úgyhogy /ez volt./ ((suttog))

K: És egészen az állomásig kísérték?

I: Igen.

K: És azt látták, hogy a- a vagonba-

I: -hogy vagonba rakták őket. Hát azt már később hallottuk, hogy ez történt, hogy csak annyit adtak be nekik, és hogy otthagyták napokig a- valahol a vagon.

K: De azt látta, hogy hogyan kellett beszállniuk a vagonba?

I: /Persze/ ((halkan)) azt láttam.

K: Sokan=sokan nézték, vagy csak Ön, vagy többen is voltak?

I: Hát persze, hát ez nekünk valami új dolog volt, hogy ez történik, ez valami új dolog volt. És nem hallottam olyat, hogy bárkinek problémája lett volna, hogy- mer hát tkp. azok által ott lehetett vásárolni, meg mit tudom én, tehát olyan nem volt, hogy haragudott volna, vagy örült volna, hogy elvitték. Szóval ez- nem hisz- nem emlékszem, hogy ilyen történt.

K: Hogyan reagáltak? Inkább- volt azért, aki helyeselte, hogy elviszik őket?

I: Hát én annyira nem tudnám megmondani. Lehet, hogy volt, de én azt hiszem, inkább nem.

Énnekem legalább is az az érzésem, hogy ha ember, akkor ez=ezt valahogy nem kellett volna.

K: A- egy egész vonatszerelvénny állt bent az állomáson, vagy hogy volt ez?

I: Hát azt a részt láttuk, ahol rakták föl őket. Hogy aztán ugye nem t'om meddig nem lehetett ott lenni, mert hát a nevelőszüleim nem engedtek, mer menni kellett haza, úgyhogy- itt énnekem egyetlen édességem az volt, hogy minden ilyen vásárról hoztak két szál ilyen cipőfűzőnek szól- nevezett- az volt az édességem, úgyhogy én csokoládét nem ettem, csak Pesten-----nagyon nehéz dolog volt ez. És ezeket, amit hát ottan ugye az iskolába én voltam a ma- már hogy mondjam, a tíz évvel idősebb, és a nevelőanyámnak a rokonainak sokkal kisebb gyerekek voltak, akikre vigyázni kellett. És szerettem volna a nagyobb gyerekekkel játszani, és akkor az egyik gyereket bezártam a libaólba és betámasztottam /vasvillával, hogy ne tudjon kijönni./ ((nevet)) Hát persze jöttek haza a szomszédok, meghallották, hogy a gyerek kiabál, kiszabadították, nagy-nagy verést kaptam. És akkor ezt meg kellett bosszulni, úgyhogy amikor vágta a csalánt a disznóknak, megcsapkodtam a lábát, hogy elárult, hát persze megint én kaptam ki, aztán akkor rájöttem, hogy jobban járok, ha nem csinállok ilyet. Vagy este mindig vittem magammal kenyeret, mer- pedig nem voltam éhes, mer enni azt adtak, mer azt mondták, hogy akkor nem tudok dolgozni, ha nem eszek, úgyhogy enni adtak, csak nem ülhettem az asztalhoz. Hanem a kemence előtt volt a kisszék és ott kellett ülnöm. És aztán este mindig vittem magammal egy szelet kenyeret és sokszor nem ettem meg, és akkor is volt egy olyan, hogy nem tudtam aludni, és akkor ilyen galacsint csináltam és dobáltam őket az ágyba, ott volt a nevelőanyám testvérének a kislányával együtt aludt. És a gyerek mondta, hogy keresztmama, valami rám esett. Dehogyan esett, aszongya, potyog a fal. Még nem hiszik el, ugye, még kellett dobnom, aztán már meg is tudta fogni, úgyhogy meggyújtotta a lámpát. Ez a bűdös fehérnép nem tud nyugodni, és megfogta, hajam ki volt bontva, ilyen nagyon hosszú hajam volt, és végighúzott a szobán, ilyen dolgok voltak. Meg jött egy kislány, édesanyja varrónő volt, és hozott ilyen kis maradék anyagokat, de nekem nem adott, a menhelyi lánynak. És akkor én mondtam, hogy hallottam, hogy fogyókúrázna, már akkor, és akkor én mondtam a nevelőanyámnál hallottam, hogy nem igaz az, aszongya, biztos nincs nekik mit enni. És akkor én ott ugye mondtam, mit akarsz, nem is kell a babaruhád, nektek nincs is mit ennetek. ((nevet)) Ki mondta? Nem mondom meg. Ad babaruhát. Mondom ott- nem mondom meg, de ott lakik a szomszédotokba, és a falu végén két ház volt, nem volt nehéz kitalálni, hogy ki volt. És akkor eljött az asszony, hogy szégyelljék magukat, hogy ilyeneket pletykáltak. És amikor elment, úgy megvert, a fenekem- másnap lement- kimentünk a vécére, lehúztam a bugyimat, és megmutattam, hogy nézze meg, hogy miért, és akkor megint megmondta az édesanyjának, és az eljött, hogy szégyellje magát. Aszongya szegény árva gyereket a maguk pletykáiér' megverni- szóval- nagyon fájt ez a- szóval hogy mondjam neked---nem is tudom, hogy milyen kifejezés, ha az embert így elkülönítik a többitől, hogy én nem tehettem róla, hogy odakerültem.

K: Ica néni--a: mi történt- azt nem tudom, hogy tudja-e, Beledben, mikor elvitték a zsidókat, mi történt aztán a hátramaradt üzletekkel, házakkal, holmijaikkal?

I: (megvan=megvan) köszönöm- hát ahogy gondolom, mind ahogy itt is Pesten is azt csinálták, hogy beköltöztek mások. Mer amikor a faluból el- vagy nem a- Sopronból elmentek a- ugye a háború után elvitték a németeket, akkor a magyarok ilyen szegény cselédeket odaraktak, azoknak a gyönyörű lakásukba. Hát gondolom ugyanezt csinálták ezek is, hogy akinek nem volt, meg kapzsi volt, vagy mit tudom én, gondolom, hogy beköltöztek.

K: Hallott ilyenről?

I: Hát nem igazán foglalkoztak vele. Legalább is, mi ugye, tekintve, hogy nem ott laktunk.

K: Hallott olyanról, hogy a falubeliek szétvittek holmikat?

I: Hát gondolom, hogy volt róla szó. Mer hát milyen a magyar ember ((nevet)) állítólag-

K: De nem tud konkrétan ilyenről.

I: Konkrétan nem tudtam, annyira nem=annyira nem. Szóval nagyon kevés hír jött ilyen, inkább a falubeliekkel foglalkoztak, hogy egy- a lányokat a- úgy adták férjhez, hogy a földjük

együtt van, és akkor utána akkor most már nagyobb lesz a vagyoni, úgyhogy- de hát gondolom ez nem ide való, de-

K: Olyanról tud, hogy valakinek a- elhurcolt zsidónak a tárgyai itt, vagy ott fölbukkantak, Beledben, vagy Szom- vagy akár az Önök falujában?

I: Hát hogy a mi falunkba nem valószínű, hogy jutott, de ott biztos lehetett. Én csak arról gondolom, hogy úgy sokszor elgondolom, ez a- mikor az oroszok bejöttek. Ugye előtte a németek vittek el mindent, aztán jöttek az oroszok, és a bunkerunkat belőtték. És átmenekültünk a gazdának a répás pincéjébe és éjjel jöttek be az oroszok. És két bődönt mi elástunk, a harmadikat nem, és miután nem voltunk otthon, láttuk, hogy viszik a bődönünket, akkor vették újan, mer egyszerre három disznót sikerült vágni nekik, és mondta a nevelőanyám, látod Pista, aszontad, hogy mi szegények vagyunk, tőlünk nem viszik el, és ott viszik a zsírunkat. Megtaláltuk a valakinél a lámpánkat, meg ilyenek. Utáltam azt a lámpákat este mindig pucolni kellett és milyen lámpát vettem a konyhámba, meg az előszobámba? ugyanazt. De hát ezt nem kell mindennap megpucolni ((nevet)) az a különbség.

K: Mit csináltak az oroszok? Erőszakoskodtak a helyekkel?

I: Állítólag három nőt. Engem, meg a gazdának a lányát becsuktak az ólnak a leghátsóbb részére, ott voltunk, és jöttek ott a- röff-röff-röff, azt hallottuk, nagyon féltünk, hogy mi van, de hát aztán nem maradt más nekik, csak tojás, meg aludtj. Éjjel-nappal vitték a németek a disznókat, mindent. Hozzánk is bejöttek, csak nagyon kicsik voltak a mienkek és azt mondták a nevelőanyámnak, hogyha adnak bort, meg enni- izét- innivalót, meg ennivalót, akkor nem viszik el. És mondták, hogy vegyük le a- a mestergerendáról- ott voltak a csizmák vidéken, vegyük le onnan, mert azt elviszik, meg engemet bújtassanak el, mer ez és ez fog történni velem, és aztán a nevelőanyám egyfolytába szidalmazta őket, majd amikor mindent megettek, megittak, elmentek és a kapuba jött egy nő és mondja az egyik katona, hogy haragszok magára, mer nem adott nekem szállást. Hát akkor döbbsent meg, hogy hát ezek mindent értettek. Kiderült, hogy egy debreceni egyetemista volt ilyen SS-katona. Ilyenek történtek.

K: És akkor az oroszok három nőt-

I: -igen, állítólag, igen-

K: -elvittek és megerőszakoltak.

I: Igen, a tanítónknak a lányát is, ez volt a nagy hír akkor. Ő tanított minket kézimunkára. Aztán el is ment a faluból, mert annyira szégyellte. De hát nem tehetett róla. És a tanító a falu végén volt egy háza, ott volt angolvéce és oda mentünk kézimunkaóra alatt, mindig jártunk a vécére, mer ((nevet)) nagyon tetszett az angolvéce, úgyhogy-

K: Meddig maradt a faluban Ica néni?

I: Hát húszéves koromba jöttem el.

K: Az már a háború után volt.

I: Háború után.

K: És háború után találkozott az édesapjával is.

I: Igen.

K: Lejött a falura meglátogatni Önt, vagy?

I: Akkor az egyszer jött le meglátogatni, és akkor Pesten talákoztam vele és akkor kért, hogy költözzek oda hozzá. Nem kell elmennem dolgozni.

K: Álljunk meg egy pillanatra. Megálltunk egy pillanatra, és akkor folytatjuk. Tehát az édesapjával találkozott, azt kérte, hogy jöjjön- költözzön föl Pestre-

I: -jőjjenek vissza. Pesten voltam én, a Bartók Béla úton voltam mint cselédlány-

K: -ja, ez már abba- amikor húszéves volt-

I: -eljöttem, igen, akkor talákoztam vele. És akkor bemutatta az anyámat. Na hát a- a mostohaanyám az ugye odamentem és a nő akinél dolgoztam, mondta nekem, hogy Ica, maga azt nem fogja tudni megszokni, de hát gondoltam, mégis az apám. Elmentem, és hát a mostohám ugye vett egy falvédőt és kiültetett az udvarra, és nekem pénzt kellett kérni, ha

szerettem volna elmenni moziba, és sok ilyen volt. Meg az a- az, hogy az apám, mikor reggel elment és megcsókolt, észrevette, hogy én nem úgy csókoltam meg, mint a lánya és apa, és azt mondtam neki, hogy ezt húsz évvel azelőtt kellett volna. És nem tudtam ottmaradni. És gondoltam, hogy átkéreckedek az anyámhoz, hátha mégis nő, és akárhogy volt, de őneki egy szoba-konyhás lakása volt, és volt egy férje, és én aludtam a konyhába, és sikerült- Beszárthoz vettek föl kalauznőket, és kellett előtte iskolába járni hat hétig. És akkor annyit megengedett, hogy hat hétig ott lehetek, amíg- és utána keressek magamnak albérletet, vagy csináljak, amit akarok. Úgyhogy- hát nagyon tiszta, pedáns volt, és mit tudom én, úgy ültem le, hogy nem igazítottam el a dolgokat, és mondta, hogy te trampli, mondtam, hogy magának kellett volna megtanítani. És elmentem Óbudára albérletbe lakni. Hát olyan családhoz mentem, a nevelőanyám testvére, akik szintén egy szoba-konyhás lakásba laktak, a férjével, két gyerekkel, az öccsével és én. *Idáig* volt salétromos a lakás. A néni főzött is rám, de azért fizetni kellett persze. De hát láttam, hogy a- gyúrja a tésztát, utána a fát rakja a kályhába, meg piszkálja az orrát, és akkor én most ilyenetek? *((nevet))* Akkor elmentem egy másik helyre. Ott vettem ilyen petró-főzöt magamnak, hogy főzzek, akkor elhasználták, a ruhámat fölvtették, az utcán találkoztam, akkor megint elköltöztem, úgyhogy három helyen is voltam, a Kenyeres utcába, a Lajos utcába, a Pacsirta utcába. És egyszer találkoztam egy nénivel, aki egyedül élt, egy olyan házba, ahol a ház végén egy ilyen féltetős szobába lakott. És ahhoz kerültem albérletbe. És azzal nagyon jól megérettük egymást.

K: Még az apjával, amikor beszélgettek- az édesapjával, akkor ő elmondta, hogy mi történt vele a háború alatt?

I: Nem igazán beszélt róla=nem igazán beszélt róla. De akkor egy darabig eljárt, aztán mikor férjhez mentem és eljött hozzám, hozott nekem néha kiflit, vagy zsemlét, de aztán valahogy nagyon elmaradtunk megint egymástól. Egyszer voltam nála, hogy megmutatta, hogy mennyi zsírja van, meg eze, meg aza van. Mondtam, hogy köszönöm, nekem nincs rá szükségem hála isten. És akkor ment az Árvácska című film. És mondtam neki, hogy nézzem meg. Aszongya, nem szeretem az ilyen filmet. Mondom, de ilyen helyzetbe élt a lánya. Aztán meghalt ő is. Így aztán-

K: Múltkor említette, hogy amikor találkoztak a háború után, akkor- pontosabban meglátogatta Ica nénit az édesapja a háború után, és mondta, hogy=hogy sok mindenen keresztülment. Erre nem emlékszik, hogy ez hogy volt, amikor így a háború után közvetlenül felkereste Ica nénit?

I: Akkor gondolom boldog volt, hogy ott vagyok és nem ezzel foglalkozott annyira.

K: De akkor nem- nem az volt, hogy a háború után elment- volt egy ilyen, hogy elment Edvére az édesapja?

I: Akkor egyszer volt csak, a háború után egyszer akkor mondta, akkor jött rá, hogy az isten bünteti őtet azért, hogy eldobta a gyereket. Hát azt nem tudom, hogy jobb lett volna-e, ha hamarabb elmegyek, akkor talán jobban kötődtem volna hozzá, nem tudom. De ez=ezt nem tudtam sose megbocsátani.

K: Ica néni mennyire érzi közel magához a zsidóságot, vagy ez mennyire jelent bármit is?

I: Most miután abba a negyedbe élek is, és a házba is vannak, és=és- tehát az olyan volt, hogy senki nem kérdezte meg tőlem, hogy én milyen vallású vagyok. Én tiszteletbe tartottam, sőt, dolgoztam is náluk, úgyhogy most is van ott egy kántor, az többet tudna mesélni a felesége. Járok le hozzájuk, egy erdélyi nő vigyáz rá a nő- a nénire, mer a férje két, vagy három éve meghalt. Egy nagyon aranyos bácsi volt, ő kántor volt a zsinagógába. Olyan volt, hogy a túloldalon meglátott, levette a kalapját és úgy köszönt. Úgyhogy szegény meghalt az is. Nagyon érdekes volt, hogy a nem tudom, milyen kórnak nevezik ezt a betegséget, hogy elfelejt, meg mit tudom én, és volt egy troli, amit tudott, hogy az a szám megjött. És azt=azt mondta, hogy ennyi még- még ennyit kell várni, mert akkor fog az jönni, és tényleg tudta a számát. Nagyon érdekes volt, egy nagyon aranyos ember volt.

K: Szóval amiatt, hogy az édesapja zsidó származású, az különösebben- jelent valamit Ica néninek az életében a zsidóság?

I: Hát, emberek vagyunk. Tudomásul vettem, hogy így alakult az életem, az természetes, hogy ismerősöm is, dolgoztam is sok helyen, akik azok voltak. Voltam a Pozsonyi úton egy családnál, a férj az magyar származású volt, valami rendőrtiszt, és ő is elvult, elmesélte a- elvitték, és annyira lefogyott, hogy az édesanyja nem ismerte meg. És olyan aranyos volt, hogy a tizórait mindig úgy csinálta nekem, amikor ment a Szabó család. Azt a fél órát, hogy- és akkor később mondta, hogy hát jaj, Ica, azt mondja, nem érem el a hűtőszekrény fölsejtit, fel kell állni a kisszékre, de nagyon nehezen megy és most már én is ott tartok, hogy ((nevet)) ilyen dolgok eszembe jutnak, hogy-

K: Ica néni, említette, hogy még az iskolába, Edvén, a padtársa? a padtársának a nővére volt nyilas.

I: Az=az, igen. Aztán azt Pestről kitiltották.

K: Mikor?

I: Hát: ez gondolom, hogy utána volt, ti. a- volt a faluba egy asszony és volt egy sánta fia, szeplős, bandzsa, vörös hajú. És aszondta nekem az anyja, hogyha ezt a kis hibáját elnézem a fiának, akkor elvesz feleségül. És mondtam, hogy amíg én a két kezem föl tudom emelni, én a maga nyomorék fiához nem megyek. És ez ment hozzá, de én má' akkor Pesten voltam, és hát én lejártam, azér mégis úgy voltam vele, hogy ott nőttem föl, akármilyen rossz volt, gyereket is levittem, nagyon érdekes dolgokat emlékszem, és hát ez a fiú elvette és állítólag minden előkelőséget, ami az erejéből futotta, ezt a nőt pedig innen Pestről kitiltották. És mondták, hogy milyen partit csinálhattam volna. ((nevet))

K: Emlékszik a nevére, ennek a nyilas-lánynak a nevére?

I: Valami Sztrokay Ilonának hívták őt is.

K: Sztrokay?

I: Sztrokayak voltak többen a faluba. Hát azok se élnek már. Nevelőanyám fia se él már, több mint öt éve ott voltam, elmentem a temetésére.

K: És volt több nyilas is Edvén? Nyilasok.

I: Nem- nem tudhatom, merthogy nem engedtek, úgyhogy aztán nem tudtam, hogy hányan jártak.

K: Mit csináltak a nyilasok, mit- mit mondtak, mire emlékszik?

I: Ki tudja, fogalmam nem volt, mondom, én csak szerettem volna, de nem tudtam, hogy aztán abból mi lett egyáltalán, mert-

K: De látott nyilast akkor ott Edvén, vagy máshol?

I: Nem=nem.

K: Köszönöm szépen, akkor álljunk le.